

OLEXANDER IWANOW
PSYCHOLOGISCHE ANALYSE DES GEMEINDE-
SICHERHEITSDIENSTES

ОЛЕКСАНДЕР ІВАНОВ
ПСИХОЛОГІЧНА АНАЛІЗА
СЛУЖБИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

*Відбитка з Наукового Збірника т. III
Українського В. Університету в Празі*

ПРАГА 1942

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ПРАЗІ
DRUCKEREI DES PROTEKTORATES BÖHMEN UND MÄHREN IN PRAG
• ДРУКАРНЯ ПРОТЕКТОРАТУ ЧЕХІЯ Й МОРАВА В ПРАЗІ

OLEXANDER IWANOW
PSYCHOLOGISCHE ANALYSE DES GEMEINDE-
SICHERHEITSDIENSTES

ОЛЕКСАНДЕР ІВАНОВ

ПСИХОЛОГІЧНА АНАЛІЗА
СЛУЖБИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

*Відбитка з Наукового Збірника т. III
Українського В. Університету в Празі*

ПРАГА 1942

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ПРАЗІ
DRUCKEREI DES PROTEKTORATES BÖHMEN UND MÄHREN IN PRAG
ДРУКАРНЯ ПРОТЕКТОРАТУ ЧЕХІЯ Й МОРАВА В ПРАЗІ

Психотехнічний вибір відповідних людей для певних покликань виходить із двох науково уgruntованих дійсностей: по-перше, що між людьми існують великі різниці що-до їх душевного рівня — загальної інтелігенції, окремих здібностей, властивостей вдачі та цілковитого характерового успосіблення, які зумовлюють собою не однакову та різну працю здатність поодиноких осіб і не однакову можливість пристосувати їх до певної праці; по-друге з того, що окремі покликання, або групи покликань, кладуть на людину та її працю здатність дуже різноманітні вимоги.

З цього походить цілком зрозуміле зусилля, щоб при організації людської праці досягнути відповідної згоди між вимогами кожного покликання та здібностями одиниці, яка цю працю виконує, або змагання до того, щоб кожна людина виконувала лиш таку працю, до якої найбільше надається.

Велику вагу має тут те явище, що таким гармонійним погодженням досягнеться не лише об'єктивної мети, — а саме найліпшої виконності одиниці, — але рівночасно й мети суб'єктивної, — себто внутрішнього задоволення людини своєю роботою та своїм покликанням. Обидва згадані погляди спливають під оглядом практичним в один творчий вислідок. При цьому треба підкреслити й ті морально-соціалні наслідки, які з такого гармонійного поалагодження проблеми людської праці, впливають для цілого суспільства та його колективної життєздатности.

Важливість застосувати психотехнічний вибір в ділянках служби громадської безпеки — поліції та жандармерії — очевидна тому, що ця служба вимагає від своїх кандидатів попереднього складного фахового вишколення. Успішність закінчення такого вишколу є одначе зумовлена душевним рівнем, відповідними здібностями та характеровими властивостями кандидатів. Окрім цього є й такі спеціалізовані фун-

кції служби громадської безпеки, що вимагають спеціальних здібностей, їхня ж точна діагноза є можлива тільки психологічним дослідженням.

Попередній психотехнічний іспит подасть надійний та об'єктивний перевір припущення, що прийдешні фреквентанти поліційних та жандармських шкіл, дійсно задовольять вимоги успішного теоретичного та практичного вишколу, як рівнож і вимоги самої активної служби. Це дасть нам можливість заповідати випадкам необхідного звільнення кандидатів служби громадської безпеки з причини їх незадовільних успіхів при вишколі, чи навіть осіб, що перебувають уже в активній службі, але цю службу невідповідно виконують. Зрештою такий психотехнічний вибір дасть можливість призначувати на спеціальні функції лиш такі особи, які для цього найліпше надаються своїми ж спеціальними здібностями.

Методологічною передумовою психотехнічного вибору про окремі покликання, як рівнож і психотехнічної поради при виборі певного покликання, має бути добре знання тих психологічних вимог, які кладе праця в певному покликанню на людину.

Дослідження цих вимог, або психологічна аналіза покликань, це окрема ділянка психотехніки, а саме професіографії. Вислідом психологічної аналізи покликання має бути з'ясування та перелік основних душевних здібностей та властивостей характеру, — отже тих психічних передумов, які зумовлюють найліпше виконання певного покликання.

Ця моя студія з ділянки психологічної аналізи служби громадської безпеки повстала в висліді того, що я був поставлений у Чеському Психотехнічному Інституті в Празі перед завданням розробити наукові психологічні методи для психотехнічного дослідження та вибору здібних кандидатів для поліційної та жандармської служби.

Для методичного переведення цих дослідів було необхідно спочатку простудіювати усі основні функції та викони служби громадської безпеки з боку психологічного, — себто встановити яких же поодиноких здібностей, властивостей характеру та цілковитого успосіблення вимагають окремі ділянки цієї служби та її певні функції. Інакше кажучи було треба з'ясувати та встановити відповідні цій службі психограми, бо існуюча до того часу професіографічна література з цієї ділянки, була так обмежена та скупа, що не давала потрібного опертя для встановлення змісту й розсягу психотехнічного іспиту та застосування відповідних метод і необхідних тестів.

Завдання психологічної аналізи покликань є дуже відповідальна робота, бо від її якості залежить остаточний результат цілого психотехнічного дослідження. Таке дослід-

ження досягне свого успіху та свою мету тільки тоді, коли здібності, що досліджуємо психотехнічним іспитом, дійсно зумовлюють виконання праці в відповідному покликанні. Коли ж воно в дійсності не є цілком так, тоді психотехнічне дослідження зможе лише частинно осягнути свою мету, хочби з боку методичного та тестового іспит був переведений точно та бездоганно.

Для психологічної аналізи покликань існує цілий ряд різних метод. Одній із них, — а саме методі вільного опису покликання тими особами, які це покликання виконують, — недостає необхідного психологічного підкладу при всій її привабливості для неспеціалістів. Через те цією методою не можна допрацюватися до відповідної та надійної психограми покликання, бо вона має багато своїх недостатків.*)

Через те я використав методу аналізи покликань, яка оснований на психологічній спостережанню праці самим психологом. Крім того поєднавав її ще з колективною методою, що є сполучена з одного боку з усними запитами психолога, що досліджує покликання, в самих органів служби громадської безпеки про найскладніші явища їх праці, та з другого боку зв'язана із спільним обміркуванням і з'ясуванням складних службових питань. Такий спосіб аналізу дає нам можливість найглибше проглянути до внутрішньої функціональної істоти покликання.

Психологічна аналіза поліцейної служби обіймала наступні функції та працівні ситуації:

1. працю поліції догляду,
2. руху безпеки на улицах,
3. службу на поліцейній станиці з усім її внутрішнім технічно-субординаційним змістом та розв'язуванням найрізноманітніших громадських переступків і конфліктів.

У всіх випадках я студіював працю органів безпеки, виконувани як у день, так і вночі.

Аналіза жандармської служби торкалася таких її функцій:

1. Перебіг праці звичайної жандармської станиці в місті та на селі.
2. Праці станиці розшуку, а то і при допомозі висліджуючої собаки, — яка охоплювала найрізноманітніші випадки.

*) Це докладно з'ясовано у моїй праці в чеській мові: »Psychologie povolání« (Психологія покликань), що вийшла у збірній публікації »Encyklopedie výkonosti« частина I. »Člověk« ст. 159, видавництво »Sfinx«, Прага 1934.

На підставі переведеної студійної праці дійшов я до такої загальної психологічної характеристики служби громадської безпеки:

Зміст учинків служби громадської безпеки є дуже різноманітний та вимагає від органів цієї служби в кожному окремому випадку особливо швидкої орієнтації що-до ситуації, наміру, карної та соціальної істоти кожного випадку, коли часто-густо не можна механічно вжити шаблонних, усталених взірців. Відповідна душевна спритність, спостережливість, готовість, далі тактовне поводження та моральна засадничість, як також твердість і стійкість вдачі, при соціальній чуйності та відповідній загальній освіті мають творити цілість особовості кандидатів служби громадської безпеки. Служба кожного органу громадської безпеки має переважно самостійний характер і вимагає невідкладного чину на підставі власного міркування та рішення. Для цього зовсім не вистарчить тільки поверхово-формальне й бездухе завчення службових приписів, але, навпаки, є потрібне продумане, розумне та відповідаюче конкретним обставинам пристосування цих приписів в інтересах громадської безпеки та ладу.

Отже, які душевні здібності потрібно вимагати від того, хто хоче вибрати собі покликання поліціанта, або жандарма?

Ці вимоги з боку психологічного поділюємо на три категорії, що зумовлюють душевну структуру кожної особовості, — а саме вимоги що до загальної інтелігенції, спеціальних здібностей та властивостей характеру.

Вимоги що-до загальної інтелігенції: Тут треба передусім рішуче відкинути традиційне легковаження поліційної функції громадянством і недоцінку, що з цього випливає, психічного габітусу носіїв цієї служби, особливо на її нижчих шаблях. Необхідно собі усвідомити, що держава звіряє до рук органів громадської безпеки виконавчу та регулятивну силу, яка може бути вжита не тільки для користи чи на шкоду державі, але й для добра чи евентуально і покривдження окремого громадянина. Це залежатиме не лише від якості його характеру, про що буде мова нижче — але часто-густо і від його розумового збагнення ситуації та оцінки окремого випадку.

Тому відповідний оптимальний інтелігенційний рівень кандидата є основною вимогою служби громадської безпеки. Цей рівень, звичайно, міститься навколо пересічної інтелігенції популяційного середовища. Коли інтелігенційний рівень кандидата є помітно нижче пересічного, то він не буде здібний зрозуміти істоту понять і правничу істоту приписів а тому й правильно користатися ними в службовій практиці.

З другого боку надто великий надбуток інтелігенції над відповідний оптимум не є сам від себе запорукою і ліпшої службової здатності кандидата до служби громадської безпеки, коли йому бракують додатні властивості вдачі, відповідне зацікавлення та спеціальні здібності. Знову ж таки цей вищий рівень інтелігенції є добрим симптомом здатності для вище-кваліфікованої та провідної служби.

В и м о г и щ о д о с п е ц і я л ь н и х з д і б н о с т е й: Спеціальні здібності, що окрім загальної інтелігенції спільно зумовлюють практичну здатність кандидата до служби громадської безпеки взагалі, без огляду на те, який саме рід цієї служби буде він виконувати, належать до функцій пам'яті та спостереження.

При встановленню цих здібностей уважав я на те, щоб їм належала з боку функціонального відповідна структурально-диференційна властивість, а саме, щоб працю, яку виконує така певна окрема здібність не було можливо легко заступити та компенсувати працею іншої здібності, чи евентуально й цілим комплексом душевних здібностей.

Окрім того мусів я рахуватися з експериментально-психологічними умовами гуртового досліду кандидатів служби громадської безпеки, тому що індивідуальний іспит вимагав би багато часу та коштував би відносно дорого. Отже, маючи на увазі згадані моменти, дійшов я до висновку про необхідність для кандидатів служби громадської безпеки таких спеціальних здібностей.

Д и с п о з и ц і й н а п а м ' я т ь : Є це здібність запам'ятати собі на короткий час службові директиви, накази та інструкції, що даються усно, та яких зміст і форма бувають зумовлені різними ситуаціями при виконуванні служби громадської безпеки. За складніших службових обставин такі накази даються звичайно лише один раз, а додаткові запити є неможливі та і небажані задля зайвої страти часу.

Добра диспозиційна пам'ять є отже часто одною з конечних умов службового діяння. Ця пам'ять є зумовлена інтенсивним зосередженням уваги, сполученим з одноразовим цілковитим загальмуванням усіх вражіннь та уявлень, що заважають.

Диспозиційну пам'ять відрізняємо від пам'яті тривкої, яка переховує нам матеріал, що ми заприйняли на довший час і набувається повторюванням. Добра тривка пам'ять не мусить іти в парі також із доброю диспозиційною пам'яттю й навпаки.

З д і б н і с т ь с п о с т е р і г а т и. Функціям спостереження належить зокрема важливе завдання при виконуванні служби громадської безпеки. Спритне та всеохопне спостереження є передумова правильного та вчасного діяння та поступовання

органів служби безпеки. Воно уможливорює зрозуміти дійові обставини певної ситуації, швидко орієнтацію у головних складниках випадку і заприйняття конкретних фактів у їх цілісній ситуаційній співзалежності.

Така здібність спостерігати є складною душевною функцією, яку гуртом зумовлюють: дистрибуційний тип уваги та сприймання, зорова пам'ять, темп аперцепції, — внутрішнього, душевного спрацювання вражінь, — як рівнож і компоненти характеру особовости.

Об'єктивність заприймання й опір щодо чужого впливу: Ця вимога мотивується тим психологічним досвідом, що звичайно люди, які спостерігають те саме явище, заприймають його у своїй психіці дуже суб'єктивно, так що їх погляди, на те що сталося значно відрізняються від себе. Це зокрема відноситься до таких подій, що їх спостерігаємо тільки один раз і які швидко розвиваються перед нашими очима, як особливо це буває при виконуванні служби громадської безпеки.

Правильний і відповідний засяг та втручання органу громадської безпеки до перебігу якоїсь події, залежить також і від об'єктивности заприймання, що не має бути змінене пересадженням аж до фантазії уявою. Тут має велику вагу саме те, що орган громадської безпеки звичайно буває першим, який занотовує, фіксує й стверджує, як урядовий чинник, річевий, переступний, чи навіть карний характер випадку й події. Він виступає також перед судом, як свідок, і його зізнання отже впливає на розмір покарання. Тому його заприймання мають відповідати дійсності та не підлягати модифікації його суб'єктивного світовідчування. Чуйність про чисту дійсність та опір щодо можливих сторонніх впливів є отже зрозуміла вимога в службі громадської безпеки.

Пам'ят для фізіогномії: Це є здібність пізнавати особи, які ми вже раз бачили на підставі рис їх обличчя. Таке пізнавання полягає в ідентифікації вражінь, що повстають від повторного побачення певної особи з тими вражіннями, які ми придбали, коли цю особу бачили поперше, та з того впливаючого нашого переконання, що тут ходить про ту ж саму особу. Здібність так пізнавати особи є важлива в багатьох випадках виконання служби безпеки та буває надійною вказівкою для евентуального засягу й інтервенції.

Характерове успосіблення та властивості вдачі. Здатність виконувати службу громадської безпеки є звичайно зумовлена не тільки сполученням окремих здібностей, про які була мова вище. Таке розуміння функціональної істоти поклонання та психологічного вибору для поклонання було б безперечно незадовольюче. Мусимо пам'я-

тати, що праця людини в покликанню є не тільки результатом співчинності його поодиноких здібностей, але й засягу тої верстви особовости, яка переховується у глибокому нутрі людини та творить її істоту, — а саме її вдачу.

Сюди належать передусім нахил до певної чинности, дійсне зацікавлення працею покликання, охота до праці, воля до поборювання різних труднощів і невигод, що з покликанням сполучені, далі внутрішнє переживання праці та почуттєве відношення до неї, як і цілий ряд, додатніх до певного покликання, окремих властивостей характеру.

Якщо кандидат служби громадської безпеки вибирає собі це покликання тільки з зовнішніх мотивів, або лише з випадкових обставин, то ці моменти можуть бути іноді перешкодою для повного використання в праці певних його додатніх здібностей і душевного злиття з покликанням.

З другого боку присутність дійсного зацікавлення працею, що походить із справжнього нахилу до цієї роботи, потім витривалість і воля можуть в окремих випадках компенсувати і нижчий рівень, певної здібности потрібної для праці.

Ці засади та завваження, як я це спостеріг із власного психологічного досвіду, мають загальне значення для успішної праці в багатьох покликаннях. У злужбі громадської безпеки мають вони одначе свою особливу вагу, а то саме завдяки її соціально-суспільному завданню й експонованості праці. Через те при цілковитій психологічній оцінці результатів психотехнічних дослідів беремо під увагу не тільки окремі здібності, але також і те, до якої міри скерованість вдачі та цілісна душевна структура певної особовости є дійсно у співзвучности з вимогами служби громадської безпеки.

Отже які ж тоді ближчі вимоги що-до характеру кладе служба громадської безпеки? Передовсім не є занадто відповідним гостро-виразний інтровертований тип вдачі, тому що ця служба відбувається у соціяльнім середовищі та вимагає частих стосунків із людьми. Також не є цілком відповідним аж до крайности екстравертований тип вдачі, носії котрого легко і через міру охоче стоваришовуються та спливають з іншими.

При потрібній мірі громадсько-товариського поведження, орган громадської безпеки мусить мати порозуміння про певну віддаленість та стриманість, а то тому, щоб одоліти випадкову спокусу заангажованих громадян перевести службову справу на приватне громадянське поле. З цих міркувань необмежено піддайний та »балакучий« тип вдачі є безперечно небажаний для служби безпеки.

З дальших потрібних окремих рис характеру треба зазначити субординаційність, готовість до чину, сполучену при

тому з поміркованістю поступовання і відчуттям відповідної міри, певність та сумлінність. Треба підкреслити й чесність. Ця риса важлива тому, що органам громадської безпеки часто даються під догляд і довіряються під сторожу різні матеріальні речеві цінності, де без моральної стійкості та чесності було б нераз тяжко одоліти спокусу привласнення звирених вартостей.

Питання фізичної здатності кандидатів служби громадської безпеки належить до компетенції лікаря-фізіолога. Тут звернемо увагу тільки на такі фізичні властивості, які і з боку психологічного творять необхідну основу цілковитої службової здатності. До них належать головно загартованість, витривалість та моторність. До сфери фізичної здатності треба також зарахувати і вимоги що-до відповідного загального вигляду кандидата, на якій складається як постать, так і фізіогномія.

Для перевіру влучності переведеної мною аналізи служби громадської безпеки, та правильності на підставі цієї аналізи побудованого професіограму, застосував я ще кореляційну методу для психологічної аналізи покликання. При цій методі наперед встановлюємо ряд здібностей та властивостей, які, на нашу думку, є важливі для виконання певного покликання. Після досліджуємо їх у більшої скількості носіїв цього покликання, і висліди дослідження порівнюємо із службовою кваліфікацією згаданих осіб, що її придбали за якість своєї праці у покликанню. Таке порівняння переводимо у формі кореляційного обрахунку.

Обрахунок торкався 284 осіб, — поліціантів трьох службових рангів. Була порівнювана цілісна оцінка, здобута на підставі психотехнічного досліду, з цілісною урядовою службовою кваліфікацією. Обрахунок дав відносно високий кореляційний коефіцієнт, а саме: 0,72 при правдоподібній помилці 0,0384. Такий же самий обрахунок, що торкався 39 жандармів, — з курсів для начальників станиць, — дав нам кореляційний коефіцієнт ще вищий, а саме 0,85 при правдоподібній помилці 0,04422.

Таким чином кореляційна метода підтвердила безперечну практичну вартість переведеної нами психологічної аналізи служби громадської безпеки. Здобутий психограм цієї служби дає певну основу для методологічних міркувань і застосування окремих метод та тестів у справі психотехнічного вибору здібних кандидатів до цієї служби.

